

Paweł Kochański

Lublin

DENARY DECYMUSA JUNIUSZA BRUTUSA ALBINUSA

I

Decymusz Juniusz Brutus Albinus (*Decimus Iunius Brutus Albinus*) żył w latach 81–43¹. Urodził się w rodzinie Juniuszów, jednej z najstarszych i najbardziej szanowanych plebejskich rodzin rzymskich². Jego przodkiem był Lucjusz Juniusz Brutus – pierwszy konsul Republiki Rzymskiej. Ojcem Decymusa Juniusza Brutusa był Decymus Juniusz Brutus (konsul z roku 77), a matką Sempronia, znana szerzej z aktywnego udziału w spisku Katyliny³. W młodości Decymus został adoptowany przez Aulusa Postumiusza Albinusa, konsula z roku 99, przedstawiciela znamienitego rodu patrycjuszowskiego⁴. Adopcja ta miała być remedium na brak męskich potomków w *gens Postumia*. Do tego wydarzenia nawiązuje z pewnością pierwszy⁵ z denarów Decymusa.

Il. 1. Roma Numismatics Ltd. Auction 11 lot nr. 689

Na awersie przedstawiono głowę jednego z sześciu konsulów noszących imię adopcyjnego ojca Decymusa Aulusa Postumiusza Albinusa i napis A•POSTVMIVS•COS. Niestety nie powstały żadne przekonujące teorie na temat tego, którego z konsulów upamiętniono na monecie⁶. Na rewersie widać wieniec otokowy z kłosów zboża, co może sugerować, że konsul z awersu wstąpił się rozwiązaniem częstych w okresie późnej republiki problemów z zaopatrzeniem Rzymu w ziarno. W środku wieńca napis ALBINV BRVTI•F⁷.

¹ Wszystkie daty podane w artykule odnoszą się do epoki przed narodzeniem Chrystusa.

² Z rodziny Juniuszów pochodziło kilkunastu konsulów i wielu urzędników niższego szczebla.

³ Sempronia była osobą niezwykłą jak na swoje czasy. W spisku Katyliny brała udział bez wiedzy męża, co było niespotykane. Więcej: Münzer 1923.

⁴ Z rodziny Postumiuszów pochodziło 6 konsulów i wielu urzędników niższego szczebla.

⁵ Wszystkie denary Decymusa wybił w roku 48. Kolejność ich przedstawienia w artykule wynika z treści artykułu, a nie chronologii ich powstania. Monety przedstawione są w około 2,5-krotnym powiększeniu.

⁶ Crawford 2019, s. 466.

⁷ RRC 450/3b.

Wczesna młodość Decymusa była zapewne dość barwna, znał się z takimi tuzami życia towarzyskiego Rzymu, jak Publiusz Klaudiusz (późniejszy trybun ludowy Klodiusz), Marek Antoniusz czy Gajusz Kurion⁸.

Adoptowany syn Aulusa Postumiusza swoją karierę wojskową rozpoczął u boku Cezara w czasie wojny galijskiej. W 56 roku dowodził flotą podczas zwycięskiej kampanii przeciw konfederacji armorykańskich plemion pod przywództwem Wenetów. Walczył także przeciwko Wercyngetoryksowi tak pod Gergowią, jak i pod Alezją⁹, do czego odnosi się kolejny z denarów wybitych przez Decymusa w 48 roku.

Il. 2. Roma Numismatics Ltd. E-Sale 71 lot nr. 823

Na awersie widać głowę boga wojny Marsa z niewielkim zarostem, w hełmie. Na rewersie umieszczono trofea z wojny galijskiej: tarcze i skrzyżowane *carnyces* (długie trąby celtyckie z zakończeniem w kształcie głowy dzika lub innego dzikiego zwierzęcia). W otoku napis ALBINVS i BRVTI•F¹⁰. Symbolika tej monety była oczywista dla każdego współczesnego Decymusowi Rzymianina. Z obydwu stron krzyczy do odbiorcy przekaz, że oto Juliusz Cezar, któremu sprzyja bóg wojny, lub wręcz sam jest drugim Marsem, pokonał Galów. Co ciekawe Decymus Brutus bił swoje monety jako *legatus pro praetore*¹¹ Galii Zaalpejskiej, więc możliwe, że denary z głową Marsa miały służyć umacnianiu morale wśród podległych mu legionistów¹², a z pewnością służyły jako środek płatniczy, którym wypłacano legionistom żołń¹³.

Podczas wojny domowej między Cezarem a Pompejuszem Decymus był jednym z legatów dyktatora. W roku 49 w czasie oblężenia Massilii, która opowiedziała się przeciwko Cezarowi, ponownie objął dowództwo floty i to floty nieistniejącej – należało ją zbudować i zrobiono to zaledwie w 30 dni. Następnie skutecznie dowodził

⁸ Każdy z wyżej wymienionych, w latach młodości, uczestniczył w skandalach obyczajowych, niekiedy bardzo doniosłych w skutki.

⁹ Działalności Cezara i Decymusa trudno rozpatrywać osobno aż do brzemiennej w skutki wydarzeń w idy marcowe 44 r. Do tego momentu całą karierę Decymus zawdzięczał Cezarowi.

¹⁰ RRC 450/1.

¹¹ Legat z imperium odpowiadającym władzy propretora. W czasie przebywania w Galii Zaalpejskiej Decymus był tam najwyższym rangą urzędnikiem rzymskim.

¹² Monety od starożytności do czasów współczesnych, oprócz funkcji płaciwa, miały zadania informacyjne czy propagandowe. Więcej zob. Morawiecki 1983.

¹³ W czasach późnej republiki bito monetę srebrną głównie w dwóch celach: żeby opłacić roboty publiczne oraz wypłacać żołń legionom.

morską blokadą miasta, dwukrotnie pokonując nieprzyjacielskie wojska w bitwach morskich, umożliwiając tym samym skuteczne przeprowadzenie oblężenia z lądu¹⁴.

W latach 48–46, jak wcześniej wspomniałem, zostaje legatem w randze propretora Galii Zaalpejskiej, w ostatnim roku swojego urzędowania dławią powstanie belgijskiego plemienia Bellowaków (łac. *Bellovaci*). W 45 roku zostaje mianowany pretorem i powraca do Rzymu, aby wziąć udział w drugim triumfie Cezara, odbytym po ostatecznym zwycięstwie nad zwolennikami Pompejusza w bitwie pod Mundą.

Juliusz Cezar prowadził wobec popleczników Pompejusza politykę wielce koncyliacyjną¹⁵, najważniejsi przywódcy obrońców ustroju republikańskiego byli nie tylko ulaskawiani, ale często obdarowywani przez Cezara wysokimi stanowiskami państwowymi. Do tejsze polityki odnosi się ikonografia ostatniego z denarów wybitych przez Decymusa w 48 roku.

Il. 3. Roma Numismatics Ltd. E-Sale 81 lot nr. 977

Na rewersie widnieje popiersie Pietas, rzymskiej personifikacji pobożności, ale też wierności, oddania i lojalności (Decymusa do Cezara? Cezara do ojczyzny?); oraz identyfikujący ją napis PIETAS. Na rewersie umieszczono ściskające się dłonie i kaduceusz, znak pokoju, oraz napis ALBINVS·BRVTI·F¹⁶.

Mimo kampanii propagandowej na temat ugodowości Cezara prowadzonej na monetach jego triumf odbyty po bitwie pod Mundą nie został dobrze przyjęty w Rzymie przez wszystkich. W przeciwieństwie do poprzedniego, poczwórnego triumfu, który odbył Cezar po zwycięstwach nad Galią, Egiptem, Pontem i Numidią ten wieńczył zwycięstwo nad współobywatelami – Rzymianami. Ci którzy poparli w wojnie Pompejusza, musieli czuć się zwyczajnie upokorzeni¹⁷.

Nie zważając na to, że podczas triumfalnego powrotu z Hiszpanii do Rzymu Decymus Juniusz Brutus Albinus dostał się zaszczytu uroczystego wjechania do Wiecznego Miasta w rydwaniu Cezara (wraz z Markiem Antoniuszem i młodym Oktawianem), stracił on sympatię dla swojego protektora. Nie pomogły obietnice namiestnictwa w Galii Przedalpejskiej na 44 rok, ani konsulatu na rok 42. Decymus przystąpił do spisku na życie dyktatora, a ponieważ Cezar ufał mu bezgranicznie, została mu wyznaczona misja doprowadzenia go (tego dnia Cezar wiedziony złymi snami i namową

¹⁴ Na temat oblężenia i zdobycia Massilii oraz roli w tych wydarzeniach Decymusa Brutusa pisał sam Cezar w *De bello civili* (II 1–16 i 22).

¹⁵ Jedynym senatorem, spośród wielu którzy poparli Pompejusza, który stracił życie w wojnie domowej był Lucjusz Domicjusz Ahenobarbus. Pozostali zostali ulaskawieni przez Cezara lub przeszli na jego stronę.

¹⁶ RRC 450/2.

¹⁷ Lange 2013, s. 67–90.

żony Kalpurni nie chciał wychodzić z domu) do Teatru Pompejusza, miejsca posiedzenia senatu w tym dniu i planowanego zamachu. Decymus wykonał swoją misję jak zawsze skutecznie¹⁸.

Przez całe dorosłe życie Decymus cieszył się wielką sympatią Juliusza Cezara. Syme rozważa nawet, że mógł być Decymus jego naturalnym synem¹⁹. Zdaniem antycznych autorów, wielu ze spiskowców na życie Cezara zasługiwało na potępienie, ale żaden nie wykazał się tak wielką niewdzięcznością i perfidią²⁰. Po otwarciu testamentu Cezara okazało się, że ten obdarzył Decymusa tak wielkim zaufaniem, że uczynił go spadkobiercą II stopnia i opiekunem wszystkich dzieci, które Cezar spłodziłby przed śmiercią.

Wkrótce po zabójstwie dyktatora, Decymus udał się objąć obiecany urząd namiestnika Gali Przedalpejskiej i szybko popadł w konflikt z Antoniuszem, chcącym przejąć namiestnictwo. Nie wchodząc w zawłóści kolejnej wojny domowej, dość powiedzieć, że w 43 roku Decymus okopał się w Mutynie²¹, a Antoniusz rozpoczął oblężenie mające na celu wzięcie wroga głodem. Zapewne plan Antoniusza byłby zakończył się sukcesem, gdyby nie nieoczekiwana odsiecz ze strony Oktawiana, który przerwał oblężenie. Po kilkumiesięcznych perypetiach na terenach okołalpejskich Decymus postanowił przepłynąć do Macedonii aby dołączyć do wojsk Marka Juniusza Brutusa i Krassusa, jednak został zdradzony i stracony przez Kamillusa, galijskiego dowódcę wojsk sprzymierzonych, wiernego Markowi Antoniuszowi.

II

Crawford uznaje, że wytrzymałość jednego stempla używanego za czasów republiki do bicia monet to 30 000 uderzeń²². Mnożąc to przez znaną nam liczbę stempli danej monety otrzymujemy przybliżone nakłady poszczególnych egzemplarzy. I tak dla monety RRC 450/1²³ jest to około 2 300 000 sztuk. Dla RRC 450/2 jest to około 5 700 000 sztuk, oraz dla RRC 450/3 około 1 700 000 sztuk. Na tle innych emisji z epoki nie jest to ani dużo, ani szczególnie mało. Dla porównania Cezar w swoim

¹⁸ Wydarzenia te dokładnie opisał Plutarch (*Caesar* 63-66), zwracając uwagę (64), że Decymus Brutus był w testamencie Cezara był drugim po Oktawianie jego spadkobiercą.

¹⁹ Syme 1980, s. 422-37.

²⁰ Pełna lista wypowiadających się na ten temat pisarzy antycznych: Smith 1849, I, s. 510.

²¹ W tym miejscu, aby nie zaciemniać obrazu „osobistych” emisji monet Brutusa Albinusa, wspomnieć należy również o wspólnej emisji denara Decymusa z Gajuszem Wibiusem Pansą Cetronianusem, trybunem ludowym 51 i konsulem z roku 43. Sam denar wybito tak jak pozostałe w 48 roku, jest hybrydą awersu denara Pansy (RRC 449/1) i rewersu denara Decymusa (RRC 450/2). Rewers tej wspólnej emisji został już omówiony w tym artykule, na omówienie awersu nie jest to odpowiednie miejsce. Warto dodać za to, że Gajusz Pansa, *homo novus*, splótł swój żywot z żywotem Decymusa Brutusa Albinusa nie tylko na polu męczeństwa. Popierał on żywo Cezara, z którym zaprzyjaźnił się podczas wojny galijskiej, poległ zaś w wyniku ran odniesionych podczas próby uwolnienia Decymusa z oblężonej Mutyny.

²² Crawford 2019, s. 694.

²³ Odmiany monet w ramach jednego typu traktuje łącznie. Różnice między nimi są minimalne i nie wydaje się być celowe omawianie ich w tej publikacji.

poczwórnym tryumfie wiózł 390 000 000 denarów²⁴, a żołd dla jednego legionu w omawianym okresie wynosił rocznie 1 500 000 denarów²⁵.

Bardzo możliwe jest, że kruszec potrzebny na wybicie około 10 000 000 denarów, czyli 38 ton srebra²⁶, otrzymał Decymus od Juliusza Cezara, który według Pliniusza Starszego w roku 49 z publicznego *aerarium*²⁷ zabrał 15 000 sztab złota i 30 000 sztab srebra²⁸ i wykorzystał je w wojnie z Pompejuszem.

Analiza skarbów monet Decymusa Juniusza Brutusa Albinusa nie przynosi zaskakujących wniosków²⁹. Zdecydowana większość znalezisk znajduje się na terenie Italii i Galii Przedalpejskiej. Pozostałe rozrzucone są dość luźno po terenie całego imperium, rzadko na terenie *Barbaricum*³⁰. Zauważyć należy, że często monety te znajdowane są w depozytach ukrytych w okolicach rzymskich obozów, co potwierdza tezę o tym, że były to monety bite w dużej mierze na potrzeby wojskowe.

Zaskakująco dużo monet Decymusa odkryto w skarbach na terenie Dacji (15 znalezisk), najprawdopodobniej trafiły tam za sprawą wojsk króla Burebisty, który aktywnie wspierał Pompejusza w czasie wojny z Cezarem, także w bitwie pod Farsalos³¹.

Bibliografia

Appian

1912 *Roman History*, Volume II, Loeb Classical Library 2, Harvard University Press, 1912.

Brunt P.

1965 *The Equites in the Late Republic*, Ecole des Hautes Etudes Pratiques, 1965.

Bunson M.

2014 *Encyclopedia of the Roman Empire*, Infobase Publishing, 2014.

²⁴ Appian, II, s. 102.

²⁵ Brunt 1965, s. 456–7.

²⁶ Uśredniłem wagę denara na 3,8 grama.

²⁷ *Aerarium populi Romani* – skarbiec rzymski usytuowany pod świątynią Saturna. Przechowywano w nim istotne dokumenty oraz środki pieniężne. Zasilany był głównie z *vecesima manumissionum* czyli 5% podatku od wyzolonego niewolnika. Status *Aerarium* był sakralny, co dobitnie pokazuje utylitarny stosunek Cezara do religii.

²⁸ Pliniusz Starszy 1952, 33, 55–56. Orozjusz twierdził zaś, że Cezar zabrał ze skarbcza 4.135 funtów złota i 900.000 funtów srebra. Crawford uznaje, że dokładne ustalenie ilości zabranego kruszcu jest bezcelowe i trudno się z nim nie zgodzić. Niezależnie od tego jak ciężka była Pliniuszowska sztaba i czy Orozjusz miał rację, niewątpliwie Cezar zabrał ze świątyni Saturna kilkaset ton złota i srebra.

²⁹ Do analizy skarbów zawierających monety Decymusa Juniusza Brutusa Albinusa wykorzystałem strony internetowe <http://numismatics.org/chrr/> oraz <https://chre.ashmus.ox.ac.uk/> będącymi obecnie najpełniejszymi bazami skarbów monet rzymskich.

³⁰ Denar Brutusa Albinusa dotarł także do Polski. Notowane jest jedno znalezisko w skarbie z Połańca (Kunisz 1970 s. 103–159). Kunisz błędnie nazywa Decymusa Juniusza Brutusa Albinusa Decymusem Postumiuszem Albinusem. Bardzo możliwe, że inne monety naszego emitenta mogły znaleźć się w skarbie z Nowej Wsi Głubczyckiej na Dolnym Śląsku, niestety ten największy polski skarb denarów republiki rzymskiej został rozproszony w bardzo niejasnych okolicznościach. Udało się skatalogować jedynie 119 z ponad 1000 monet z których się składał. Zob. Dymowski, Rudnicki 2019, s. 51–64.

³¹ Bunson 2014, s. 165–166.

Cezar G.J.

2003 *Corpus Caesarianum*, tłumczenie i opracowanie E. Konik i W. Nowosielska, Wrocław, 2003.

Cassiusz Dion

1916 *Roman History, Volume IV: Books 41–45*, Loeb Classical Library 66. Harvard University Press, 1916.

Crawford M. H.

2019 *Roman Republican Coinage 2 Volume Paperback Set*, Reprint edition, Cambridge University Press, 2019.

Dymowski A., Rudnicki M.

2019 *The Nowa Wieś Głubczycka hoard and the influx of Roman Republican denarii north of the Carpatians* [w.] M. Karwowski – B. Komoróczy – P. Trebsche (Hrsg.), *Auf den Spuren der Barbaren Archäologisch, Historisch, Numismatisch*, Archäologie Der Barbaren 2015, Spisy Archeologického Ústavu Av ČR Brno 60, Brno 2019.

Pliniusz Starszy

1952 *Natural History, Volume IX: Books 33–35*, Loeb Classical Library 394, Cambridge, Harvard University Press 1952.

Lange C.H.

2013 *Triumph and Civil War in the late republic* [w] Papers of the British School at Rome, 81, Cambridge 2013.

Morawiecki L.

1983 *Political Propaganda in the Coinage of the Late Roman Republic (44–43 BC)*, Wrocław 1983.

Münzer F.

1923 *Sempronia* (103) w: *Paulys Realencyclopädie der Classischen Altertumswissenschaft*, II A, Stuttgart 1923.

Orosius

1936 Raymond I. W. 1936 Raymond, I. W., *Seven books of history against the pagans: the apology of Paulus Orosius*, New York, 1936.

Plutarch z Cheronei

1953 *Żywoty sławnych mężów*, przełożył M. Brożek, Wrocław 1953.

Smith W.

1849 *Dictionary of Greek and Roman Biography and Mythology*, Londyn 1849.

Syme R.

1980 *No Son for Caesar?* [w] *Historia: Zeitschrift für Alte Geschichte*, Erfurt 1980.

Słowa kluczowe: denary, Republika Rzymska, Decymus Juniusz Brutus Albinus

Keywords: denarii, Roman Republic, Decimus Iunius Brutus Albinus

Paweł Kochański, *Decimus Iunius Brutus Albinus denarii*

The purpose of this paper is to show denarii of Decimus Iunius Brutus Albinus (81–43 BCE) and correlation between iconography of this coins and the life of their emitent and also technical matters of emission of his coins.

Decimus Iunius Brutus Albinus was one of the Caesar legates in gallic war and first social war. He was a devoted supporter of Caesar for all of his life, until he joined the conspiracy to live of dictator. On the Ides of March he was one of Caesar killers.

Decimus has emitted 3 types of denarii: Crawford 450/1, 450/2 and 450/3 (a and b). On the first coin we see head of Mars, god of war and gallic thropies: shields and carnyces (gallic trumpets). It is an reference to the gallic war won by Caesar.

On the second coin the Pietas and shaked hands in front of the caduceus, the symbol of peace are shown. It is allusion to conciliation policy led by Caesar during and after the civil war.

The head of the one of six consuls named Aulus Postumius Albinus is depicted on the third of the coins. It is probably a form of honoring adoptive father of Decimus named the same as the consul presented on the coin.

Metal used to struck this coins was probably took by Julius Caesar from aerarium in 49 BCE and given to Decimus Brutus. Coin hoards containing Decimus Brutus' denarii are typical for hoards of coins from this era.